LATIN –LANGUAGE OF MEDICAL COMMUNICATION

Eugenia Mincu
Assoc. Prof., PhD, The Philology Institute of the Moldavian Academy of Sciences

Abstract. The Latin language, a communication language in medicine through excelence, it is adjusting to verbal requirements, fulfills the medical "language functions" in the act of medical communication.
The scholarly formula, a concis "space", where the spirit and the inteligence cohabit, are a form of medical pedagogy, which maintains the bond with the reciever. Laconical, didactical – these erudite statements are markesr of the universal medical culture.
The Latin aphorisms are "scholar bodies" which, one more time, illustrate the perpetuation of the Latin language as a language of the sciences. The medicine is the domain through excellence, where the Latin language proved the status of „Latina gintă e regină/ Între-ale lumii ginte mari..." (Vasile Alecsandri).
Out of 312 Latin formula attested in the medical language, 103 are forming the terminological corpus.

Keywords: terminology, medicine, Latin language, terminological function.

Introducere. Lingvistul Roman Jakobson, relevând „funcţiunile limbajului", menţiona importanţa „factorilor constitutivi în orice act de vorbire": expeditor → mesaj → destinator (Jakobson, 1964, p. 87-97).

„Pentru ca mesajul să-şi îndeplinească funcţiunea, el are nevoie de un *context* la care se referă (sau, într-o nomenclatură mai echivocă, de un «referent»), pe care «destinatarul» să-l poată pricepe şi care să fie sau verbal sau capabil de a fi verbalizat; de un cod întru totul, sau cel puţin parţial, comun atât «expeditorului», cât şi „destinatarului" (sau, cu alte cuvinte, comun celui care codează şi celui care decodează); în final, are nevoie de contact,conductă materială sau legătură psihologică dintre cei doi, care le dă posibilitatea să stabilească şi să menţină comunicarea. Dată fiind multitudinea „funcţiunilor limbajului" (referenţială/ denotativă, poetică, emotivă/ expresivă, conotativă, fatică, metalingvistică), „fiecare dintre aceşti şase factori determină o altă funcţiune a limbajului. Deşi distingem şase aspecte esenţiale ale vorbirii, ar fi greu să găsim vreun mesaj verbal care să îndeplinească numai o singură funcţiune. Diversitatea nu rezidă în monopolul uneia dintre aceste multiple funcţiuni, ci în ordinea ierarhică diferită a funcţiunilor. Structura verbală a unui mesaj depinde în primul rând de funcţiunea predominantă".

Limba latină, limbă de comunicare prin excelenţă în medicină, se ajustează cerinţelor verbale, îndeplineşte „funcţiunile limbajului" medical în actul de comunicare medicală.

Formulele savante, „un spaţiu" concis, în care spiritul şi inteligenţa conviețuiesc (Butiurca, 2016, p. 25), **sunt o formă de pedagogie medicală**, care menţin legătura cu receptorul (funcţiunea fatică). Laconice, didactice – aceste enunţuri erudite sunt markeri ai culturii medicale universale.

Limba latină își exercită funcţia terminologică prin: a) limbă de comunicare în medicină (termeni latini – în articolul *Conformații spațiale ale bursei omentale* (Suman, 2015, p. 112-119), 15 termeni anatomici au o prezenţă în limba latină: „Cavitatea în cauză, în *decubitus dorsalis*, prezintă un spațiu extrem de larg, în care lichidul patologic se acumulează, ușor, sub stomac și, parțial, în *recessus lienalis*, însă practic nu nimerește în *recessus superior*", formule

BDD-V4540 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:06:56 UTC)

savante în pedagogia medicală, prescripţii medicale în limba latină etc.); b) limbă-sursă de extragere, creare de noi termeni, la nivel internaţional.

Formulele savante în terminologia medicală

Dacă vrem să înţelegem lumea de astăzi, trebuie să înţelegem lumea antică, ale cărei valori autentice sunt şi constante ale spiritualităţii umane. Horia C. Matei

Aforismele latine sunt „corpuri savante" care, o dată în plus, ilustrează perpetuarea limbii latine ca *limbă a ştiinţelor*. Medicina este domeniul prin excelenţă, în care limba latină şi-a demonstrat statutul de „Latina gintă e regină/ Între-ale lumii ginte mari..." (Vasile Alecsandri).

Din 312 formule latine atestate în limbajul medical, 103 formează corpusul terminologic.

Marele Hippocrate menţiona trei „elemente" indispensabile medicinei: „**pacientul, boala, medicul"**.

Propunem următoarea clasificare a formulelor savante, utilizate în terminologia medicală:

Criteriul funcţional

Disciplinele medicale solicită anumite formule savante în funcţie de specificul său:

a) Terminologia anatomică:în descrierea experimentelor din domeniu, se recurge, de regulă, la formule generale (unele dintre ele devenite uzuale), de tipul: *de facto/ de fapt; în realitate; post factum/ după ce s-a săvârşit fapt;, in vivo/ pe viu; in vitro/ în laborator; a priori/ din timp, anticipat; a posteriori/ din experienţă*; *casus ordinarius/ caz ordinar; casus extraordinarius/ caz extraordinar; ad hoc/ pentru moment(ul) dat, în acest scop; pentru acest lucru; ad exemplum/ de exemplu, după model, ca probă; ad maxĭmum/ la maxĭmum* etc.

b) Terminologia clinică abundă înaforisme; este segmentul în care medicul şi pacientul conlucrează. *Pro diagnosi*/ **Diagnosticarea** conţine trei etape importante în *Ratio medendi*/ *raționamentul medicației*.

1. Anamneza se consideră foarte importantă în stabilirea unui diagnostic corect.Medicul este îndemnat: *Ausculta et perpende!/ Ascultă şi chibzuieşte!* Formulele frecvent utilizate sunt: *anamnēsis vitae/ date despre viaţa bolnavului; anamnēsis morbi/ date despre etiologia şi evoluţia bolii, sine causa/ fără motiv, asimptomatic; sine dubio/ fără dubiu,* etc.

2. Examenul clinic-obiectiv: *Rubor, tumor, calor, dolor et function laesa/ Roşeaţă, tumefacţie, căldură (temperatură ridicată), durere şi agravarea funcţiei* – acestea sunt simptomele clasice ale inflamaţiei; *status quo ante*/ starea existentă; *status praesens aegroti/ starea actuală a bolnavului; habitus aegroti*/ *aspectul pacientului* etc.

3. Examenul paraclinic: *pro analysi/ pentru analiză; cito!/ repede!; ultima ratio/ ultimul raţionament* etc.; etapa confirmă sau infirmă un diagnostic preventiv, fiind numită şi *Diagnosis ex juvantibus* (< lat. *ex*„din" + < lat.*juvanus*„ceea ce ajută, ajutător") *seu diagnosis et observatione.*

Diagnosticianul este un om al cărţilor (M. Ralea), chinuit de probleme abstracte, care ia contact cu realitatea (Fr. Rainer), dar care trebuie „să aibă o viziune modernă, o perspectivă, un prognostic…". *Bene diagnoscitur, bene curatur/ Un diagnostic corect este un tratament corect* şi *Ignotinullacuratiomorbi/ Nu poţi trata o boală neidentificată* (= necunoscută) (Celsius).

Tratamentul se finalizează cu însănătoţirea bolnavului, căci *Sublata causa, tolliturmorbus/ Eliminându-cauza, se elimină boala*, dar şi cu *Exitus letalis/ deces*.

c) Terminologiafarmaceutică:Primul remediu folosit de om au fost plantele medicinale. Homeoterapia este un tratament de alternativă, dar vechi în esenţă, bazat pe principiul *Similia similibus curantur*/ *Cele ce se aseamănă se tratează prin lucruri asemănătoare* (= focul prin foc

BDD-V4540 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:06:56 UTC)

se stinge).*Vis medicatrix naturae/ Puterea tămăduitoare a naturii* este incontestabilă, plantele medicinale întotdeauna au fost şi rămân a fi „prietenele sănătăţii”: *Natura sanat, medicus curat morbus/ Natura vindecă, medicul tratează boala.*

În prescrierea medicamentelor, înţelepciunea savantă recomandă: *Medica mente, non medicamentis/ Tratează cu mintea, nu cu medicamentele*, pentru că *Medicamenta heroica in manu imperiti sunt, ut gladius in dextra furiosi (in dextra manu)/ Medicamentele active (= heroinele) în mâna unui impertinent sunt ca o sabie în mâna (dreaptă) a furiosului.*

Formulele latine se regăsesc în reţetă, în modul de preparare, în modul de administrare a remediilor medicamentoase etc.; mai mult decât atât, până nu demult, limba latină era limba de bază la nivel de comunicare medic-farmacist. Actualmente, se recomandă prescrierea reţetelor în limba naţională, dar medicii continuă să folosească limba latină, demonstrându-i, o dată în plus, perpetuarea: *Medicus sine materia Latina non est medicus/ Medicul fără cunoaşterea limbii latine nu este medic.*

Cele mai frecvente expresii farmaceutice se referă la:

a) Modul de administrare: *ad usum internum/ pentru uz intern; ad uzum externum/ pentru uz extern; ad balneum/ pentru baie* etc.

b) Efectul curativ: *contra tussim/ împotriva tusei; contra morbum/ împotriva bolii; contra scabiem/ împotriva scabiei* etc.

c) Timpul de administrare: *inter cenam/ în timpul cinei* (= mesei); *per diem/ per zi*; *ex tempŏre/ după necesitate* etc.

d) Destinaţia preparatelor medicamentoase: *pro me = pro auctor/ pentru mine, pentru autor* (reţeta şi-o prescrie însuşi medicul); *pro aegrotus/ pentru bolnav; pro narcosi/ pentru narcoză; pro infantibus/ pentru copii* etc.

e) Modul de preparare a remediilor: *cum aqua/ cu apă; cum extracto/ cu extract; pro dosi/ pentru o doză (= priză)* etc.

f) Calitatea preparatelor medicamentoase: *sine colore/ fără culoare; sine residio/ fără reziduuri; per se/ în stare pură* etc.

g) Forma de administrare: *in tabulettis/ în tablete; in vitro nigro/ în sticluţă neagră; in vitro fusco/ în sticluţă brună; in ampullis/ în fiole* etc.

h) Cauza administrării: *prae dolore/ din cauza durerii* etc.

i) Cantitatea remediului: *dosis pro dosis = dosis pro die/ doză per zi* etc.

Criteriul morphologic

În funcție de criteriul morfologic, formulele savante au la bază:

1. **Verbe:** Verte!/ *Întoarce*! *Cave!/ Păzeşte-te!* etc.
2. **Substantive:** *cum aqua/ cu apă; cum extracto/ cu extract* etc.
3. **Substantive + adjective:** *ad usum internum/ pentru uz intern; ad uzum externum/ pentru uz extern* etc.
4. **Adverbe:** *Cito!/ Repede! In brevi/ Pe scurt*etc.
5. **Pronume:***pro me/ pentru mine* etc.

Criteriul aplicativ (intra-/ interdisciplinar)

Aria funcțională a formulelor savante presupune:

1. **Funcţionalitate intradisciplinarăconsacrată**: *per os/ peroral, post partum/ după naştere* etc.

BDD-V4540 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:06:56 UTC)

În funcţie de frecvenţa utilizării, distingem formule savante devenite uzuale la diverse niveluri de comunicare:

a) Nivelurile de comunicare medic-medicinist, medic-societate sunt cele mai solicitate, pornind de la educativul *Ignorantia non est argumentum/ Ignorarea (= nepregătirea temelor) nu este un argument* până la formulele didactice de tipul *Rubor, tumor, calor, dolor et function laesa/ Roşeaţă, tumefacţie, căldură (temperatură ridicată), durere şi agravarea funcţiei* etc. În *Cursul de chirurgie*(Curs de Chirurgie, 2016), sunt utilizate 24 de formule savante.

b) Nivelul de comunicare medic-farmacist: *Verte!/ Întoarce!*; *Cito!/ Repede!*; *ex tempore*/ (farm.) *imediat* etc.

c) Nivelul de comunicare medic-medic: *Cito! Cave!* etc.

Non est census supersalutis corporis/ Nu este nimic mai de preţ ca sănătatea omului, de aceea toate formulele de salut conţin cuvântul/ ideea de sănătate: *Omnes salvos volumus! Să fiţi sănătoşi!*; *Salvete!/ Sănătoşi V-am găsit!Salut!*; *Valete! Rămâneţi sănătoşi! La revedere!* etc., iar încrederea în omul-medic *Praesente medico nihil nocet/ În prezenţa medicului, nu mai există niciun pericol* trebuie să fie subordonată credinţei supreme.

2. **Funcţionalitate interdisciplinară** (medicină, lingvistică, filosofie, ziaristică etc.):*Sensu stricto/ în sens strict; sensu largo/ în sens larg; ab origine/ de la origini; post mortem/ după moarte* etc.

Concluzii. Referindu-se la limba latină, utilizată în terminologia medicală, unii cercetători o cataloghează ca fiind „o limbă moartă”, care îi salvează pe cei vii.

Totuşi considerăm neveridică sintagma *limbă moartă*, deoarece este demonstrată vitalitatea limbii latine în procesul de formare a terminologiilor, în general, şi a terminologiei medicale, în particular.

Limba latină îşi exercită funcţia terminologică prin: a) limbă de comunicare în medicină (termeni latini, formule savante în pedagogia medicală, prescripţii medicale în limba latină etc.); b) limbă-sursă de extragere, de creare de noi termeni, nivel internaţional.

Formulele savante reprezintă una dintre formele de pedagogie medicală. S-a propus o clasificare a formulelor savante în baza următoarelor criterii: morfologic, structural, funcţional.

BIBLIOGRAPHY

1. Butiurca D. Lingvistică şi terminologie. Hermeneutica metaforei în limbajele specializate.Iaşi: Institutul European. 2015. 244 p.
2. Curs de Chirurgie, UMF, Iaşi, 2016.
3. Jakobson R. Lingvistică şi poetică. Aprecieri retrospective si consideraţii de perspectivă, în Problemedestilistică. În: Culegerede articole, Bucureşti: Editura Ştiinţifică, 1964, p. 87-97.
4. Suman S. *et al.*Conformaţii spaţiale ale bursei omentale. În: *Actual issues of morphology*. Materials of the International Scientific Conference dedicated to 70th year anniversary of Nicolae Testemitsanu State University of Medicine and Pharmacy, Chişinău, October, 15-16, 2015, p. 112-119.

BDD-V4540 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:06:56 UTC)